

Fact sheet 1 – Tongan translation Lau'itohi fakamatala

Fakamatala ma'á e Kakai 'oku Mahalo'i kuo nau Ma'u 'a e Mīselé

'Oku ngalingali 'okú ke ma'u 'a e mīselé

'Oku mahalo'i 'e ho'o toketaá 'okú ke ma'u pe 'oku ma'u 'e ho'o tamá 'a e mīselé.

Kātaki 'o muimui ki he fale'i 'a ho'o toketaá pea nofo ma'u 'o mavahe meí he ni'ihī kehé kae 'oua leva kuo:

- 'Ikai ke toe lava ke fakapipihi atu 'e koe pe ko ho'o tamá 'a e mahakí (vakai ki lalo 'i heni) PE
- Kuo hā meí he ola 'o e ngaahi sivi 'oku 'ikai ke ke ma'u pe ma'u 'e ho'o tamá 'a e mīselé.

Nofo fakamama'o meí he ni'ihī kehé ke 'oua 'e fakapipihi atu 'a e mahakí

1. Nofo 'i 'api kae 'oua kuo 'osi 'a e 'aho 'e fā meí he 'aho na'e fuofua 'asi mai ai 'a e fepulopulasí. 'A ia 'oku 'uhinga 'eni 'oku totonu ke ke nofo ma'u 'i 'api kae 'oua leva kuo a'u ki he ngata'anga 'o e 'aho ko 'eni.

_____ ('aho)

Ke fakafonu 'e he toketaá 'a e 'aho ke ngata mei ai 'a e vaha'a taimi pipihi 'a e mahakí

Kapau 'okú ke toe fiema'u ke ke sio ki he toketaá, kātaki 'o 'uluaki telefoni atu koe'uhí ke 'oua na'á ke fakamafola atu 'a e mahakí kia kinautolu 'i he ngaahi loki talitalí.

2. Kapau 'e fakapapau'i atu 'e he toketaá 'okú ke ma'u 'a e mīselé:

Ko e vaha'a taimi 'oku ala pipihi ai 'a e mahakí ko e 'aho 'e 10; meí he 'aho 'e 5 kimu'a pea toki 'asi mai 'a e fepulopulasí 'o a'u ki ha toe 'aho 'e 5 mei ai. Ko e vaha'a taimi 'okú ke ala fakapipihi atu ai 'a e mahakí 'oku:

Meí he 'aho _____ ki he 'aho _____

Ke fakafonu 'e he toketaá 'a e kotoa 'o e vaha'a taimi pipihi 'a e mahakí

- 'Oku ala ma'u foki 'e he kakaí 'a e mīselé meiate koe 'i ha fa'ahinga taimi pē lolotonga 'o e vaha'a taimi ko 'eni. Kātaki 'o fakahā atu ki he fāmīlī mo e kau 'a'ahí (vakai ki he peesi hokó ki he me'a ke ke fakahokó).
- 'Ai ha lisi 'o e kakai kehe na'a nau ofi atu 'i he lolotonga 'o e vaha'a taimi ko 'eni - 'i he 'api ngāué, 'i ha ngaahi feohi'anga fakasōsiale pe 'i ha ngaahi timi sipoti - he 'oku ngalingali 'e 'i ai ha ni'ihī kehe ke ke talaatu ki ai kapau 'e mahino mai 'okú ke ma'u 'a e mīselé.
- 'E telefoni atu 'a e Auckland Regional Public Health Service (Sēvesi Fakavāhenga 'a 'Aokalani ki he Mo'ui Lelei 'a e Kakai 'o e Fonuá) kapau kuo fakapapau'i 'okú ke ma'u 'a e mīselé. Te mau tokoni atu ki hono fakahā atu ki he ngaahi 'apiakó mo e akoteú 'a ia 'okú ke 'i ai pe 'oku 'i ai 'a ho'o tamá.

Fakamatala lahi ange:

- Auckland Regional Public Health Service: (Sēvesi Fakavāhenga 'a Aokalani ki he Mo'ui Lelei 'a e Kakai 'o e Fonuá) www.arphs.health.nz
- Ministry of Health (Potungāue Mo'ui): www.health.govt.nz
- Immunisation Advisory Centre (Senitā Fale'i ki he Huhu Malu'í): www.immune.org.nz (0800 466 863)
- Healthline: 0800 611 116



Lau'itohi fakamatala 1 Fakamatala ma'á e Kakai 'oku Mahalo'i kuo nau Ma'u 'a e Mīselé (hoko atú)

Ko e hā 'oku fiema'u ai ke u nofo mavahe ai 'i 'api?

Kapau 'okú ke kamakamata ma'u 'a e mīselé, ko ho'o nofo ko ia 'i 'apí te ne ta'ofi ai ha'á ne toe pipihi atu ki ha ni'ihi kehe.

Ko e hā 'a e 'uhinga 'o e nofo mavahe (isolation)?

'Okú 'uhinga eni ko e nofo 'i 'api 'o fakamama'o meí he ni'ihi kehé. 'Oua na'á ke 'alu ki he ngāué, akó, akoteú, ngaahi ngāue fakakulupu pe fakasōsiale, sipoti, pe ngaahi feitu'u fakapule'anga 'o hangē ko e ngaahi fale faivá, moló, supamāketí, pe ki ha ngaahi māketi fakatau'anga me'atokoni mo ha ngaahi falekai. 'Oua na'á ke ngāue'aki 'a e ngaahi fai'anga fefononga'aki fakatokolahí (public transport) pe 'a'ahi atu ki ha ngaahi kaungāme'a pe fāmili. Faka'ehi'ehi meí ha'o 'i ha loki tatau mo ha kakai 'oku 'ikai malu'i kinautolu meí he mīselé.

'E fēfē kapau te u ongo'i puke lahi ange pea fiema'u ke u toe 'alu ki he toketā?

Kapau 'e fiema'u ke ke sio ki ha toketā, kātaki 'o telefoni ki ha senitā fakafaito'o pe kiliniki tu'a taimi (after-hours clinic) kimu'a peá ke toki 'alu atu ki ai pea fakahā atu 'okú ke puke 'i he mīselé. 'I ho'o a'u atú, kuo pau ke tuku fakamavahe koe pea 'ikai ke ke nofo 'i he loki talitalí.

Ko e hā 'a 'eku me'a 'e fai kapau 'e mahino 'oku ou ma'u 'a e mīsele?

Kapau 'okú ke ma'u pe ma'u 'e ho'o tamá 'a e mīselé, kuó ke/ne 'osi ala fakapiphi atu 'e koe/ia 'a e mahakí meí he 'aho 'e nima kimu'a ai 'o a'u ki he 'aho 'e nima hili 'a e laku mai 'a e fepulopulasí ('aho 'e hongofulu fakakātoa).

1. 'Ai ha lisi 'o e kakai na'a nau ala ma'u 'a e mīselé meiate koé.

'E fiema'u ke ke fakahā atu ki he ni'ihi kehe na'a nau ala ma'u 'a e mahakí meiate koé pe ko ho'o tamá.

'Ai ha lisi 'o e kakai na'á ke feohi pe feohi mo ho'o tamá 'i loto 'i he 'aho 'e hongofulu ko iá:

- Ngaahi mēmipa 'o ho fāmili 'i 'apí, ha kau 'a'ahi pe kakai na'a mou 'a'ahi ki ai
- Kakai 'i ho 'apingāué, 'apiakó, 'univēsiti pe tekí, sēvesi akoteú pe kinitif
- Ha fa'ahinga kulupu 'o ha kakai na'a mou fetaulaki – 'i ha ngaahi paati pe ngaahi me'a fakasōsiale, 'i ha ngaahi timi sipoti pe kulupu fakafonua

Ko kinautolu pē na'a nau 'i he loki pe feitu'u tatau mo koe 'i he lolotonga 'o e 'aho 'e hongofulu ko 'ení 'oku lau 'oku nau ala tu'u laveangofua ki ha'a nau ma'u 'a e mīselé meiate koe.

2. Kātaki 'o fakahā atu eni ki he kakai ko 'ení pea 'oatu kiate kinautolu 'a e Lau'itohi fakamatala 2 Fakamatala ma'á e Kakai Ofi kuo nau Felāve'i mo e Mīselé

Fakapapau'i 'oku 'ilo 'e he kakai 'i 'olungá 'okú ke puke 'i he mīselé. 'Oatu kiate kinautolu ha ngaahi tatau 'o e fakamatala 'i he ngaahi peesi 'e fā ka hokó. 'Okú ma'u atu 'a e ngaahi lau'itohi fakamatala mo e fakamatala lahi ange 'i he uepisaiti (website) 'a e Auckland Regional Public Health Service 'i he www.arphs.health.nz

Ko e kakai fefine feitama, longá 'i fānau 'i he vaha'a ta'u ko e māhina 'e 12 - 15 'oku 'ikai malu'i kinautolu meí he mīselé pea mo kinautolu 'oku vaivai honau fa'unga tau'i 'o e ngaahi mahakí, ko kinautolu ia 'oku lahi taha 'a e ngalingali ke nau mo'ua 'i he mīselé. Te nau ala fiema'u pe 'e ala fiema'u 'e honau kau tauhí ke kole ha fale'i meí he 'enau toketaá.

Fakamatala lahi ange:

- Auckland Regional Public Health Service (Sēvesi Fakavāhenga 'a Aokalani ki he Mo'ui Lelei 'a e Kakai 'o e Fonuá): www.arphs.health.nz
- Ministry of Health (Potungāue Mo'ui): www.health.govt.nz
- Immunisation Advisory Centre (Senitā Fale'i ki he Huhu Malu'i): www.immune.org.nz (0800 466 863)
- Healthline: 0800 611 116

